

KONCHILIK MASHINALARI VA KOMPLEKSLARI FANINI TA'LIM JARAYONIDA METODIK JIHATDAN TAKOMILLASHTIRISH; NAZARIY VA AMALIY JIHATLAR.

Abdullayeva Barno Sayfutdinovna

O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

Pardayev Akmal Bekmurodovich

Olmalik Davlat Texnika Instituti

Annotatsiya: Mazkur maqolada “Konchilik mashinalari va komplekslari” fanini o‘qitish metodikasini takomillashtirish zarurati, zamonaviy pedagogik yondashuvlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish hamda amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etishning samarali usullari tahlil qilingan. Fan o‘quv jarayonida nazariy bilim bilan bir qatorda amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishdagi metodik yondashuvlar muhimligi va metodik takomillashtirish orqali konchilik sohasiga malakali mutaxassislar tayyorlash imkoniyatlari asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: konchilik mashinalari, ta’lim metodikasi, fan o‘qitish, zamonaviy pedagogika, amaliy mashg‘ulotlar, IKT, innovatsion texnologiyalar.

Kirish

O‘zbekiston Respublikasi sanoatining strategik tarmoqlaridan biri bo‘lgan konchilik sohasi zamonaviy texnika va texnologiyalar bilan chambarchas bog‘liqdir. Bu esa, o‘z navbatida, ushbu sohada ishlaydigan muhandis va texnik mutaxassislarning puxta nazariy bilimga, ilg‘or texnik ko‘nikmaga ega bo‘lishini talab qiladi. “Konchilik mashinalari va komplekslari” fani konchilik jarayonida qo‘llaniladigan texnika vositalari, ularning ishlash prinsiplari, konstruktiv tuzilishi, xizmat ko‘rsatish texnologiyasi kabi bilimlarni berishga xizmat qiladi. Shu sababli, mazkur fan o‘qitilishini metodik jihatdan takomillashtirish hozirgi davrning dolzarb vazifalaridandir.

Bugungi kunda konchilik sanoatining jadal rivojlanishi unga xizmat qiluvchi muhandis-texnik kadrlar tayyorlash tizimiga yuqori talablarni qo‘ymoqda. Ayniqsa, “Konchilik mashinalari va komplekslari” kabi fanlar bu soha uchun tayyorlanayotgan mutaxassislarning nazariy bilimlarini amaliy ko‘nikmalar bilan mustahkamlashda muhim o‘rin tutadi. Biroq mavjud dars berish metodikasi zamonaviy ehtiyojlarga to‘liq javob bera olmayapti. Shu bois, fanni o‘qitish jarayonini metodik jihatdan takomillashtirish zarurati tug‘ilmoqda.

Asosiy qism

1. Nazariy jihatlar

1.1. Fanni o‘qitishning an’anaviy va zamonaviy yondashuvlari

An’anaviy yondashuvda asosiy e’tibor leksiya materiallarini o‘qitishga, talabalarni eshituvchi sifatida shakllantirishga qaratilgan. Biroq bugungi interaktiv ta’lim konsepsiyasi shuni ko‘rsatmoqdaki, talabani faol ishtirokchi sifatida darsga jalb qilish samaradorlikni oshiradi. An’anaviy o‘qitish jarayonida ko‘proq o‘qituvchi markazda turadi, lekin zamonaviy ta’lim talablariga ko‘ra, talabani faol ishtirokchi sifatida shakllantirish, uning mustaqil fikrlashi va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish dolzarb hisoblanadi.

Zamonaviy ta’lim usullarida quyidagilarga urg‘u beriladi:

Interaktiv metodlar (blits-so‘rov, muammoli ta’lim, debat);

Multimedia vositalaridan foydalanish;

Masofaviy ta’lim platformalarini qo‘llash (Moodle, Google Classroom).

1.2. Modulli va kompetensiyaviy yondashuvlar

Fanni modullar bo‘yicha tuzish – bu har bir mavzuni muayyan bilim, ko‘nikma va kompetensiyani shakllantiruvchi blok sifatida ajratish demakdir. Bu yondashuv orqali:

Har bir mavzuda amaliy maqsadlar aniq belgilanadi;

Mustaqil ishlash ko‘nikmalari rivojlanadi;

Fan bo‘yicha yakuniy natijalar (kompetensiyalar) aniq ko‘rinadi.

Konchilik fanlarini o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv asosida har bir o'quvchi:

Nazariy bilim asosida amaliy topshiriqlarni bajaradi;

Muayyan ishlab chiqarish vazifalarini bajara oladi;

Kichik loyiha yoki topshiriqlar asosida o'z bilimini mustaqil tekshiradi.

Bu esa ta'limni ishlab chiqarishga yaqinlashtirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

1.3. Innovatsion pedagogik texnologiyalar

Zamonaviy konchilik texnikalari haqida o'zbek tilida mukammal ma'lumotlar kam. Shu sababli yangi metodik qo'llanmalar, virtual o'quv kontentlar, vizual materiallar ishlab chiqilishi talab etiladi. Zamonaviy texnologiyalar, xususan multimedia vositalari, simulyatorlar, virtual laboratoriyalar yordamida murakkab mashinalar tuzilmasi va ishlash prinsiplarini vizual tarzda o'rgatish imkoniyati mavjud. Bu esa nazariy bilimlarni samarali tushuntirishga xizmat qiladi.

2. Amaliy jihatlar

2.1. Laboratoriya va amaliy mashg'ulotlarni takomillashtirish

Talabalarda mashinalarni ishlatish, ularning texnik xizmat ko'rsatish bosqichlarini o'rganish uchun:

Virtual trenajyorlar yordamida mashg'ulotlar tashkil etish;

Korxonalar bilan hamkorlikda amaliyot bazalari yaratish;

Loyiha asosida o'qitish (PBL) metodikasini joriy etish muhim.

2.2. Ijtimoiy sheriklik asosida o'qitish (Dual ta'lim tizimidan foydalanish)

O'zbekistonning ayrim texnikum va oliygohlarida joriy etilayotgan dual ta'lim tajribasi, konchilik korxonalari bilan hamkorlikda "dual ta'lim" tizimini joriy qilish, ya'ni:

Nazariy bilimlar – oliygohda;

Amaliy ko'nikmalar – ishlab chiqarishda o'zlashtiriladi.

Bu tizim orqali talabalar haqiqiy muhitda tajriba orttiradi, malaka oshiradi.

2.3. Baholash tizimini yangilash

An'anaviy test va yozma ishlar bilan cheklanmasdan, amaliy ko'nikmalarni baholovchi usullar (portfoliolar, amaliy topshiriqlar, loyiha himoyalari) **Og'zaki taqdimotlar** joriy qilinishi lozim.

Bu talabalarni ijodiy fikrlash va tanqidiy tahlilga undaydi.

Xulosa

"Konchilik mashinalari va komplekslari" fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish uchun quyidagilar zarur:

- Fan mazmunini kompetensiyaviy yondashuv asosida qayta ko'rib chiqish;
- Zamonaviy IKT va simulyatsiya texnologiyalarini darslarga jalb qilish;
- Amaliy mashg'ulotlar sifatini oshirish va real sektor bilan integratsiyani kuchaytirish;
- Baholash tizimini amaliy ko'nikmalarni baholashga yo'naltirish.

Bu yondashuvlar orqali konchilik sohasi uchun zamonaviy talabga javob beruvchi, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash imkoniyati kengayadi.

"Konchilik mashinalari va komplekslari" fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish orqali quyidagi natijalarga erishish mumkin:

- Talabalar nazariy bilimlarni real ishlab chiqarish amaliyoti bilan bog'laydi;
- Interaktiv va innovatsion yondashuvlar ta'lim samaradorligini oshiradi;
- Mutaxassislar ishlab chiqarish ehtiyojlariga mos holda tayyorlanadi;
- O'qituvchilarning metodik salohiyati yuksaladi.

Shu asosda, konchilik texnikasi sohasiga tayyorlanayotgan kadrlarning raqobatbardoshligi oshadi va ta'limning sifati yangi bosqichga ko'tariladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shodmonov M. "Konchilik mashinalari" – Toshkent, 2020.
2. Tursunov A., "Konchilik sanoatida innovatsion texnologiyalar", O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2021.

3. Qodirov I. "Pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar", Toshkent, 2019.
4. UNESCO, "Technical and Vocational Education and Training (TVET) in Mining", 2022.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining normativ hujjatlari.
6. Б.С. Абдуллаева - Пед. фан. док дисс. автореф, 2006. Фанлараро алоқадорликнинг методологик-дидактик асослари (Ижтимоий-гуманитар йўналишлардаги академик лицейларда математика ўқитиш мисолида. https://citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=CciMvwAAAAAJ&citation_for_view=CciMvwAAAAAJ:zYLM7Y9cAGgC.
7. https://citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=CciMvwAAAAAJ&citation_for_view=CciMvwAAAAAJ:u5HHmVD_uO8C
8. Akmal Bekturodovich Pardayev, Ahror Sa'dullo o'g'li, Kamoljon Eshniyoz o'g'li Eshonqulov. KONCHILIK MASHINALARINI ISHLASH UNUMDORLIGINI OSHIRISH CHORA TADBIRLARI. <https://cyberleninka.ru/article/n/konchilik-mashinalarini-ishlash-unumdorligini-oshirish-chora-tadbirlari>.
9. **Akmal Bekturodovich Pardayev.** 127-132. THE ROLE OF MODERN EXCAVATORS ECG-20K IN INTENSIFYING MINING OPERATIONS AT THE "YOSHLIK-1" OPEN-PIT MINE OF ALMALYK MMC AS PART OF THE DEPOSIT DEVELOPMENT PROJECT. <https://ijaretm.com/index.php/ij/article/view/1407>

Improving the Methodology of Teaching the Subject "Mining Machines and Complexes": Theoretical and Practical Aspects

Abdullayeva

Uzbekistan

Barno

National

Pedagogical

Sayfutdinovna

University

Pardayev

Akmal

Bekmurodovich

Islam Karimov Tashkent State Technical University, Almalyk Branch

Abstract: This article analyzes the need to improve the methodology of teaching the subject "Mining Machines and Complexes," the use of modern pedagogical approaches, the integration of information and communication technologies, and effective methods for organizing practical classes. The significance of methodological approaches in forming both theoretical knowledge and practical skills in the learning process is emphasized. The article substantiates the possibilities of preparing qualified specialists for the mining industry through methodological improvements.

Keywords: mining machines, teaching methodology, subject teaching, modern pedagogy, practical training, ICT, innovative technologies.